

Сумський державний
педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

Спілка сільського зеленого
туризму України

Сумський відділ
Українського
географічного товариства

Уманський
національний
університет

Департамент культури,
туризму та релігій
Сумської ОДА

Інститут стратегій
інноваційного розвитку
і трансферу знань

Криворізький
державний
педагогічний
університет

**ХАРКІВЩИНА
ТУРИСТИЧНА**
ОКЗ «Харківський
організаційно-методичний
центр туризму»

Всеукраїнська наукова конференція

ДЕСЯТІ СУМСЬКІ НАУКОВІ ГЕОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ (17-18 жовтня 2025 р.)

Збірник матеріалів

УДК 910.1

Д 26

Публікується згідно з рішенням
Вченої ради СумДПУ імені А.С. Макаренка та Вченої ради Сумського відділу
Українського географічного товариства

Упорядник: *Корнус А.О., канд. геогр. наук, доцент*

Десяті Сумські наукові географічні читання: збірник матеріалів
Д26 Всеукраїнської наукової конференції (Суми, 17-18 жовтня 2025 р.)
[Електронний ресурс] / СумДПУ імені А. С. Макаренка, Сумський відділ
Українського географічного товариства; [упорядник Корнус А. О.]. Елект.
текст. дані. Суми. 2025. 201 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської наукової конференції
«Десяті Сумські наукові географічні читання», яка відбулася 17-18 жовтня
2025 року на природничо-географічному факультеті СумДПУ імені А.С. Мака-
ренка.

За зміст публікацій відповідальність несуть автори. Матеріали
опубліковані в авторській редакції.

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2025

© Українське географічне товариство, 2025

© Автори статей, 2025

Формування ж предметних компетентностей не можливе без дослідницької складової. На нашу думку саме самостійне створення задач та складання алгоритмів до завдань різних типів з різних тем є досить ефективною формою саме компетентнісного навчання.

Для різних типів задач можна використовувати індивідуальні алгоритми, що враховують різні інтелектуальні процеси, які сприятимуть розвитку в учнів предметних компетентностей та їхніх здібностей [1]. Узагальнено можна визначити етапи алгоритму вирішення географічної задачі наступним чином (рис. 1).

Багаторазово повторивши роботу із задачами, учні набувають уміння не лише самостійного виконання типових задач, а й їх складання, що вже є творчою роботою, а залучивши додатковий інформативний матеріал здобувачі освіти можуть скласти дуже цікаві, різноманітні задачі, які мають бути розв'язані іншими учасниками освітнього процесу, включно з змаганнями на швидкість розв'язання, конкурсами на найцікавішу задачу тощо.

Список використаних джерел:

1. Виглінська О. Формування математичної компетентності учнів шляхом розв'язання задач на уроках географії. URL: https://oksnavyglinska.blogspot.com/p/blogpage_17.html (дата звернення: 26.09.2025).
2. Лавренчук Г. Задачі з географії: навчально-методичний посібник. Біла Церква, 2009. 60 с.
3. Лис Ю. Сучасний освітній інструментарій компетентісно орієнтованого навчання географії. Географічна 130 освіта у шкільних та позашкільних закладах : проблеми, пошуки, перспективи: збірник наукових праць: збірник наукових праць. Рівне: Видавець О. Зень, 2020. С. 16-24.
4. Самойленко В. М., Топузов О. М., Вішнікіна Л. П. Дидактика географії. Київ : Педагогічна думка, 2014. 586 с.
5. Совенко В. Розв'язування географічних задач: Навчально-методичний посібник. Біла Церква: КОІПОПК, 2009. 128 с.
6. Король О.М., Корнус О.Г., Корнус А.О., Данильченко О.С. Специфіка застосування міжпредметних зв'язків і професійно-спрямованих завдань в освітньому процесі геоінформатичної підготовки бакалаврів географічних спеціальностей. Актуальні питання природничо-математичної освіти. 2021. Випуск 2 (18). С. 21-30. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5770051>

ШАХТНИЙ ТУРИЗМ У ШВЕЦІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Пацюк В.С., Казаков В.Л.

Криворізький державний педагогічний університет

Сучасний етап розвитку туризму характеризується активним пошуком нових форм і напрямів, здатних поєднувати культурно-освітню, економічну та

соціальну функції. Одним із таких напрямів є шахтний туризм, що базується на використанні індустріальної спадщини для створення туристичних продуктів. Особливе місце серед світових практик посідає досвід Швеції, де індустріальні об'єкти – зокрема шахта Кірунаваара у місті Кіруна – стали не лише потужними осередками гірничодобувної промисловості, а й привабливими туристичними DESTINATIONAMI.

Вивчення шведської моделі розвитку шахтного туризму є надзвичайно актуальним для України, де значна кількість індустріальних об'єктів поступово втрачає свою виробничу функцію, але водночас має високий потенціал для туристичного переосмислення. Інтеграція таких об'єктів у туристичну сферу може стати важливим інструментом диверсифікації місцевої економіки, збереження культурної та техногенної спадщини, а також формування нової ідентичності постіндустріальних регіонів.

Шахтний туризм входить до гірничого туризму, який є складовою індустріального туризму, який передбачає відвідування діючих промислових підприємств, техногенних ландшафтів, об'єктів індустріальної спадщини, музеїв промислової тематики, а також різноманітних тематичних заходів, з метою пізнання виробничих технологій, техніки та результатів промислової діяльності, а також задоволення інших інтересів туристів [1].

У структурі індустріального туризму виділяється два основних компоненти: об'єкти індустріальної спадщини та об'єкти діючої індустрії. В залежності від того, на що робиться акцент у відвідуванні, різні автори дають характеристику різних підвидів індустріального туризму: туризму індустріальної спадщини (останніми роками почали користувалися терміном постіндустріальний туризм), гірничого туризму, шахтного туризму тощо [2].

На півночі Швеції розвиток гірничого туризму відбувається на різних рівнях і може бути виявлений у кількох місцях. Незважаючи на те, що всі діючі шахти на півночі Швеції генерують відвідувачів, принаймні з точки зору стандартизованих технічних відвідувань, ймовірно, більшість цих місць не сприймають своїх відвідувачів як туристів, а шахту як туристичну пам'ятку.

Як зазначав J. Byström, більшість шахт на півночі Швеції не пропонують екскурсій традиційним туристам. Фактично, лише одна з них, Кірунаваара в місті Кіруна, пропонує стандартизовані екскурсії щодня для широкого кола туристів. Ця шахта пропонує добре розвинений туристичний досвід у співпраці з місцевим туристичним бюро та протягом останнього десятиліття демонструє кількість відвідувачів близько 26 000 на рік, не враховуючи ділових відвідувань. Така кількість відвідувачів свідчить про те, що шахта приваблює кількість людей, подібну до Крижаного готелю та Національного парку Абіско,

знакових пам'яток регіону, які, на відміну від шахти, активно рекламуються в національному масштабі [3].

Кірунський рудник – найбільший і найсучасніший залізний рудник у світі. Рудник розташований у місті Кіруна в лені Норрботтен в Лапландії. Рудник, що належить Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB), великій державній шведській гірничій компанії, має щорічну виробничу потужність понад 26 млн. тон залізної руди [6]. Добуватися руда на даному руднику почала в 1898 році, а вже за сто років в 1998 році один із шахтних горизонтів було музеєфіковано та перетворено в музей гірничої справи, який автори дослідження мали можливість відвідати в рамках участі у Всесвітньому конгресі ТІССІН – Міжнародного комітету зі збереження індустриальної спадщини [2].

У шахті на глибині -540 м створено центр для відвідувачів, куди відбувається спуск на автобусі. Спеціальних вимог до зовнішнього вигляду нема. Одяг та взуття повинні бути зручними. Каски видаються вже перед початком екскурсії на глибині. Розпочинається екскурсія з короткого вступного слова, інструктажу з техніки безпеки та перегляду промофільму про підприємство, в якому розкривається історія розвитку шахти, роль залізної руди для економіки Швеції та глобальної промисловості. Далі відбувається огляд великогабаритної гірничої техніки (вантажівки, бульдозери, бурові станки, скіп та багато іншого) за спеціальним маршрутом. Більшу наочність забезпечують інтерактивні дошки, розташовані за маршрутом, а естетику світлові інсталяції. Екскурсія відбувається виключно з супроводжуючим екскурсоводом. Екскурсія обов'язково інтегрується з оглядом урбаністичних проєктів «перенесення Кіруни», що має світове значення як приклад адаптації міста до гірничих процесів. Як і в кожному музеї увага приділяється історії як шахти, так і гірничого видобутку на даній території, що підкріплюється різноманітними ретроекспонатами та артефактами. Окрім цього, відвідувачі можуть оглянути геологічні зразки магнетитової та гематитової руди, що видобувається в шахті, ну а на згадку можна взяти спеціально підготовлені для туристів пакетики з обкотишами.

Для відвідування центру екскурсантам необхідно попередньо забронювати квитки, що зазвичай робиться через туристичний інформаційний центр Кіруни.

На сайті прописані основні правила відвідування шахти:

- суворо заборонено брати участь в екскурсії під впливом алкоголю чи наркотиків;
- суворо заборонено брати з собою на екскурсію будь-яку зброю чи небезпечні предмети;
- заборонено відхилятися від групи під час екскурсії;

- дуже важливо, щоб усі учасники дотримувалися правил безпеки ЛКАВ, які будуть пояснені гідом;
- не дозволяється приєднуватися до екскурсії, якщо ви не розумієте розмовної мови;
- домашні тварини, включаючи тварин-помічників, не допускаються на екскурсію;
- діти повинні бути віком від 6 років та зростом не менше 110 см. Діти віком від 6 до 15 років не можуть брати участь без супроводу дорослого [4].

Візити можливі цілий рік, проте зимовий період дозволяє поєднувати шахтний туризм із полярними враженнями: спостереженням за північним саявом, культурою саамів чи зимовими видами спорту та розваг. Вартість відвідування є суттєвою за українськими мірками: 525 шведських крон (приблизно 48 євро) – дорослий, 425 крон (38,5 євро) – студенти та пенсіонери, 125 крон (11,4 євро) – діти 6-15 років. При цьому плату за відвідування стягує не Державна гірничодобувна компанія ЛКАВ, а місцева туристична компанія Kiruna Lapland, що працює в форматі приватно-державного партнерства.

Шведська модель сталого поєднання виробничого процесу та музеєфікованого комплексу є дуже актуальною для України. Адже ресурсний потенціал шахтного туризму у нас не гірший. У Кривому Розі ще з 2013 року прийнято Програму розвитку промислового туризму, яку пролонгована до 2027 року [5]. Відвідуючи шахту туристи не просто отримують досвід «занурення» у підземний світ, що справляє сильне враження, а й усвідомлюють локальну ідентичність регіону. Шахтний туризм має позитивний вплив на підвищення привабливості та ефективності діяльності підприємств шляхом зміцнення економічної структури як окремих промислових одиниць, так і в цілому міста.

Список використаних джерел:

1. Patsiuk V., & Kazakov V. (2023). Industrial tourism as an effective direction of urban regeneration (analysis of Kryvyi Rih practice). *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "Geology. Geography. Ecology"*, (58), 188-201. <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2023-58-15>
2. TICCиН 2025 Kiruna. Heritage in action. URL: <https://ticcih2025-kiruna.se/>
3. Пацюк В. Індустріальний туризм: розкриття сутності та структури. *Нішеві види туризму*, 2024. С. 104-134. DOI 10.58423/978-617-8143299
4. Byström J. Mining tourism in abandoned and existing mines in the Swedish Far North. *Polar Record*, 2022. 58, e40.
5. LKAB'S visitor centre. <https://kirunalapland.se/en/activities/lkabs-visitor-centre/>
6. Програма розвитку промислового туризму в місті Кривий Ріг на 2016-2020 роки. – Кривий Ріг, 2016. – 23 с. – URL: http://krt.dp.ua/files/pdf/The_program_of_development_of_industrial_tourism_2016-2020.pdf
7. Кірунський рудник – URL: <https://surl.li/tkaekq>

ЗМІСТ

Бабенко О.М., Харченко Ю.В., Матерієнко А.С. Інтеграція європейського досвіду повторного використання в підготовку майбутніх учителів	4
Байтеряков О.З., Байтерякова Н.Ю. Лінгвістична складова досліджень боністично-нумізматичної географії	6
Безбородова Є.І., Вакал Ю.С. Сучасний стан річки Сумка	10
Безрук В.А., Костріков С.В. Житлова інфраструктура як базовий елемент відновлення урбогеосистеми мегаполісу в аспекті післявоєнного відновлення м. Харків	11
Бейдик О.О., Гладкий О.В. Чинники тестування при організації та проведенні подорожі	23
Бордюг А.А. Особливості організації дослідницької діяльності учнів із географії у рамках краєзнавчих експедицій учнівської молоді «Мій рідний край» та «Моя батьківщина – Україна»	25
Борисова О.В., Гринюк Т.А. Археологія пам'яті: втрачена історико-культурна спадщина як дослідницький ресурс пізнавального туризму	27
Бурсова І.В. Вплив війни в Україні на внутрішню та зовнішню міграцію населення	32
Вішнікіна Л.П., Галушка Л.С. Оцінювання як інструмент формування професійної компетентності майбутніх учителів географії	35
Влах М.Р., Борсук Ю.В. Електронні бази даних географічних досліджень сфери соціальних послуг в Україні	39
Войтків П. С., Іванов Є. А., Гуляка Ю.-Б. Я. Стан використання земель сільськогосподарського призначення Белзької територіальної громади Шептицького району Львівської області	44
Глушко Є.І. Загальний вплив воєнних дій на довкілля Сумщини	49
Горенко Н.О. Застосування тренінгів на різних етапах уроків географії	52
Гринюк Т.А., Борисова О.В. Особливості та регіональні тренди в послугах електронної комерції як ознака часу	56
Данильченко О.С., Саєнко О.В. Оцінка екологічного стану річки Псел у межах міста Суми	61
Думенко О.В., Король О.М., Бурсова І.В. Смарт-туризм: інтеграція комп'ютерних технологій та геоінформаційних систем у туристичну галузь	67
Єрмаков В.В., Четверик І.М. Роль біоіндикації для моніторингу стану ландшафтів в межах територіальних громад	69
Калантай Т.П. Застосування освітніх інтернет-платформ в старшій школі під час модернізації географічної освіти	71

Кандиба Ю.І. Виробництво зернових культур у Харківській області в умовах війни	75
Карнаушенко Д.П., Вакал Ю.С. Гематологічні зміни в організмі людини як індикатор екологічного стресу	78
Киращук А.В. Ончейн-врядування як модель цифрового управління містами.....	81
Кисельов Ю.О. Мезоєвразія як геософічний концепт.....	84
Кіріндась О.І., Пономарьов І.О. Природокористування та кліматичні зміни як чинники трансформації ландшафтів Сумської області.....	87
Клименко А.В. Екологічний сад на основі псамофітної рослинності.....	90
Колеснікова Д.Є., Хорошун В.В. Природні умови формування стоку річки Охтирка	93
Корнус А.О., Корнєв Я.І., Пономарьов О.М. Частота та повторюваність туманів на метеостанції Суми.....	97
Корнус О.Г., Корнус А.О., Шищук В.Д. Просторові особливості формування мережі первинної медико-санітарної допомоги в територіальних громадах Сумської області	100
Коровинський І.О. Питання здоров'я та соціально-культурної адаптації переселенців з прифронтових населених пунктів Сумської області	102
Кошиль М.П., Хорошун В.В. Просторово-часова динаміка меліоративної системи річки Криничної	104
Кушнерьова Ю.О., Горшеніна С.П. Фізико-географічна та геоекологічна характеристика річки Сейм у межах Сумської області.....	107
Ланской А.Ю. Фізіологічні показники та нейроендокринні механізми консолідації травматичного спогаду: Вплив кортизолу, адреналіну та норадреналіну на закріплення страху та деталізацію травматичних подій	106
Логін З.Р. Геопросторові аспекти розвитку інфраструктури недержавних пенсійних фондів Західного регіону України	113
Лук'яненко В.В., Горшеніна С.П. Особливості сучасного адміністративно-територіального устрою Сумської області та його суспільно-географічний аналіз.....	115
Матвєєв О.М. Проблеми туристсько-рекреаційного комплексу як економічної системи	118
Мордовець Д.О., Луценко С.В. Науково-дидактичні стенди як інструмент міждисциплінарних зв'язків у природничій освіті	120
Моцак С.І. Майстерня демократії через історичні та географічні приклади: формування громадянських компетентностей	122
Олійник О.В., Мовчан В.В. Созологічна цінність річкової заплави Хоролу в умовах агроосвоєних ландшафтів (на прикладі села Ручки)	129

Омельяненко В.А. Географія біоідентичності та просторової самоорганізації у формуванні нових моделей сталого розвитку після кризових трансформацій.....	133
Панасюра О.О., Корнус О.Г. Формування предметних компетентностей за допомогою розв'язання географічних задач	137
Пацюк В.С., Казаков В.Л. Шахтний туризм у Швеції: досвід для України.....	140
Проватар Н.І., Мезенцев К.В. Студентський кампус як простір навчання та взаємодії з містом	144
Проскурняк І., Добинда І., Годзінська І. Ландшафтознавчий підхід до вивчення вододільно-плакорних теренів Прут-Дністерського межиріччя	146
Пугач А.С. Формування та розвиток туристично-рекреаційного простору на основі історико-культурної спадщини (досвід регіону Стірлінг-Клакманнаншир, Шотландія, та його імплементація в Україні).....	149
Пясецька С.І. Стихійні погодні явища холодного періоду 2024 року на території України	152
Савенець М.В., Крайник С.В., Грама Д.В., Рудас М.С., Скляр О.В. Статистичне оцінювання внеску змін клімату у формування забруднення атмосферного повітря міст України	155
Савостьян Ю.М., Вакал Ю.С. Проблема забруднення природних вод Охтирського району Сумської області.....	157
Сарнавський С.П., Єрмаков В.В., Чічікало Д.В. Морфологічна структура басейну річки Тарапуньки	158
Сахненко І.М., Король О.М. Військовий туризм: світові практики та тенденції розвитку в Україні.....	161
Сахненко І.М., Луценко С.В. Лісові пожежі як наслідок впливу воєнних дій на довкілля	163
Смирнов І., Любіцева О., Гринюк Д. «Ініціатива Трьох морів»: внесок української науки	166
Смірнов-фон КюстERN К.К., Панасюра Г.С. Килимарство та художнє ткацтво: розвиток та поширення в Україні.....	170
Старченко П., Ащеулова І.П. Аналіз основних кліматичних показників Сумської області за останні 50 років.....	173
Теліш П. Чинники формування сучасного лісового покриву басейну Бистриці Тисменицької (Українські Карпати)	176
Топчій Д.С., Луценко С.В. Річка Боромля, система водосховищ і ставків як рекреаційні об'єкти села Боромлі	182
Хвораєва І.М., Корнус О.Г., Панасюра Г.С. Компетентнісні можливості сучасного підручника географії.....	185

Христич Д.Ю., Король О.М. Використання ГІС-технологій у розвитку туристичної інфраструктури	187
Яворська М. ГІС-технології у картографії	190
Ярковой В.П., Луценко С.В. Вплив ведення бойових дій на природне середовище прикордоння	191
Яценко Б.П. Геостратегічне позиціонування держав як напрям досліджень в політичній географії	193

Наукове видання

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Українське географічне товариство
Сумський відділ

Дев'яті Сумські наукові географічні читання

(17-18 жовтня 2025 р.)

Збірник матеріалів [електронний ресурс].

Природничо-географічний факультет Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка, Сумський відділ Українського
географічного товариства.

Елект. текст. дані.

Відповідальна за випуск *О.Г. Корнус*